

บทความวิจัย

เรื่อง ประเพณีรดน้ำก้นการกตชีสตรีนในสังคมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิง

โดย

นางสาวอภิชนา นากสุก

รหัสนักศึกษา 620510881

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 109 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของอักษรศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทความวิจัย	ประเพณีรดน้ำก้นการกตขี่สตรีในสังคมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิง
ผู้เขียน	นางสาวอภิษฎา นากสุก
อาจารย์ที่ปรึกษาบทความวิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธ์
สาขาวิชาเอก	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ประเพณีรดน้ำก้นการกตขี่สตรีในสังคมจีน สมัยราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีรดน้ำ ก้นปัจจัยที่ส่งผลความเปลี่ยนแปลง รวมถึงผลของประเพณีรดน้ำก้นที่มีต่อผู้หญิงจีน

ผลการศึกษาพบว่า จุดเริ่มต้นของประเพณีรดน้ำก้นเริ่มขึ้นเมื่อไรไม่ปรากฏแน่ชัดหากแต่มีหลักฐานในสมัยราชวงศ์ถังใต้ (ค.ศ. 618-907) โดยนางระบำคนโปรดของพระเจ้าหลี่อวี่ จันการรดน้ำก้นเริ่มแพร่หลายภายในวังและผู้หญิงชนชั้นสูง ทำให้เกิดเป็นประเพณีรดน้ำก้นที่แพร่ขยายไปสู่ชาวบ้านธรรมดาในภายหลัง โดยมีค่านิยมหลัก 3 ค่านิยม คือ 1. ค่านิยมจากลัทธิขงจื้อที่มีแนวคิดปิตาธิปไตย ต้องการให้ผู้หญิงเป็นผู้ตาม 2. ค่านิยมความสวยงามของเท้า และ 3. ค่านิยมการแต่งงาน ด้วยค่านิยมหลักนั้นได้ทำให้ประเพณีรดน้ำก้นแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960-1279) และพัฒนาเจริญรุ่งเรืองในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644) โดยในยุคนี้มีการเกิดช่องหอนางโลมที่ผู้หญิงได้รดน้ำก้นเพื่อเพิ่มสีสันทางกามกิจ จนกระทั่งในสมัยราชวงศ์แมนจูหรือราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644-1911) ประเพณีรดน้ำก้นได้ถูกสั่งห้ามและมีกฎหมายออกมาบังคับประเพณีรดน้ำก้นหมดไปในสมัยของเหมา เจ๋อตง โดยปัจจัยที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของประเพณีรดน้ำก้นคือการเข้ามาของราชวงศ์แมนจูที่เปลี่ยนจากการรดน้ำก้นเป็นการใส่รองเท้าเกี๊ยะ และการเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นแบบตะวันตกในสมัยราชวงศ์แมนจูที่มีมากขึ้น มีการออกมาเรียกร้องสิทธิให้สตรีจีนจากนักภรรรงค์ ซึ่งผลกระทบจากประเพณีรดน้ำก้นคือผลกระทบทางด้านร่างกายคือ กระจกเท้าที่ผิดรูปและอาจพิการได้ รวมถึงผลกระทบทางด้านจิตใจที่เป็นการกักขังอิสรภาพของผู้หญิงจีน

คำสำคัญ : การกตขี่สตรี ค่านิยมจีน ประเพณีรดน้ำก้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง ประเพณีรดน้ำก้นการกตขี่สตรีในสังคมจีน สมัยราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิง เป็นส่วนหนึ่งของวิชา 450-112 การศึกษาเอกเทศ (Independent Study)

บทความวิจัยชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการตรวจสอบ ช่วยปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจเสมอมา โดยเฉพาะเนตรนภาและศิริรัตน์ที่คอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องการเรียน ให้คำปรึกษาและคอยรับฟังปัญหาต่าง ๆ เสมอมา สุดท้ายขอขอบคุณตัวข้าพเจ้าเอง ที่มีความตั้งใจและอดทน จนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า บทความวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาในประเด็นเหล่านี้ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาวิจัยขออภัยมา ณ ที่นี้

อภิชญา นากสุก

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
บทนำ	1
ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีรดเต้าในสมัยราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิง	2
ปัจจัยที่ทำให้เกิดประเพณีรดเต้าตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิง	7
ค่านิยมในสังคม	8
วิธีการรดเต้า	10
การดูแลรักษาเต้าดอกบัว	12
ความเปลี่ยนแปลงของประเพณีรดเต้า	13
ผลของประเพณีรดเต้าที่มีต่อผู้หญิงจีน	17
ผลกระทบทางด้านร่างกาย	18
ผลกระทบทางด้านจิตใจ	19
สรุปผลการวิจัย	20
บรรณานุกรม	21
ประวัติผู้จัดทำ	24

ประเพณีรัดเท้ากับการกดขี่สตรีในสังคมจีนสมัยราชวงศ์ช่งถึงราชวงศ์หมิง

ประเพณีรัดเท้า (纏足; chǎnzú) เป็นประเพณีที่มีมาเนิ่นนานนับได้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังใต้ (ค.ศ. 618-907) จนถึงสมัยราชวงศ์ชิ่ง (ค.ศ. 1636-1912) โดยเท้าที่ถูกรัดนั้นจะเรียกว่า “บัวทองสามนิ้ว” ซึ่งหมายถึงเท้าของสตรีที่ถูกมัดจนมีขนาดแค่สามนิ้วนั่นเอง มีจุดเริ่มต้นจากนางข้าหลวงและนางรำในวังและแพร่หลายไปยังหมู่หญิงสาวชนชั้นสูงที่เป็นลูกข้าหลวงหรือข้าราชการ หรือแม้กระทั่งผู้หญิงจากตระกูลร่ำรวยที่ถูกปลุกฝังจากบิดาและมารดา การรัดเท้าจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ใช้บังคับถึงชนชั้นทางสังคมและอาจหมายถึงการเลือกผู้หญิงเพื่อการแต่งงานจากแม่สื่อ พ่อสื่อ ทำให้ในบางครอบครัวแม่จะไม่ใช้ครอบครัวที่มีฐานะก็ตามแต่เพื่อให้ลูกสาวของตนได้รับการสว่ขอจากชายหนุ่มตระกูลร่ำรวยจึงต้องจ้างแม่นมหรือผู้ที่มีประสบการณ์มารัดเท้าลูกสาวตามประเพณีนี้ (ปารวี ไพบุลย์ยิ่ง, 60-67)

ประเพณีรัดเท้าเป็นประเพณีที่ทำให้ผู้หญิงชาวจีนต้องทำตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากการถูกปลุกฝังจากแนวคิดอนุรักษนิยมหรือ “ขงจื้อ” ที่มีแนวคิดเรื่องสี่คุณธรรม สามคัล้อยตาม ที่เป็นวาทกรรมสอนผู้หญิงว่าแบบใดคือผู้หญิงที่ดีของพ่อแม่ ของสามีและลูกชาย หากผู้หญิงคนไหนไม่ทำตามก็จะถูกสังคมรังเกียจอย่างไรก็ตามไม่ใช่ผู้หญิงทุกคนหรือทุกครอบครัวที่จะสามารถทำตามประเพณีนี้ได้ เช่น ครอบครัวที่ถูกผู้หญิงต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน ผู้หญิงจากชนเผ่าอาฮา ผู้หญิงที่มีฐานะยากจนและครอบครัวที่ไม่สามารถจ้างแม่นมได้

ในสมัยราชวงศ์ช่ง (ค.ศ. 960-1279) การรัดเท้าเริ่มแพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่แถบจีนตอนกลางและตอนเหนือ ก่อนจะกลายเป็นประเพณีที่ทุกชนชั้นทำตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากชนชั้นล่างต้องการความมีอารยะแบบที่หญิงสาวชนชั้นสูงหรือหญิงสาวจากตระกูลร่ำรวยมี อีกทั้งการรัดเท้ายังเป็นโอกาสที่ดีในการหาคู่แต่งงานแก่บุตรสาวของตน

จนกระทั่งสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644) ประเพณีรัดเท้านับว่ามีการพัฒนาและเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะมณฑลเสฉวน ที่มีข้อกำหนดรูปร่างของเท้า คือต้องรัดเท้าให้เหลือเพียง 3 นิ้วและลักษณะของเท้าจะต้องมีความโค้งงอด้วย ในสมัยนี้การรัดเท้าจึงกลายเป็นแฟชั่น อีกทั้งผู้หญิงขายบริการในสมัยนั้นได้มีการใช้เท้าที่มัดจนเล็กเป็นเครื่องมือในการให้บริการแก่ลูกค้า

ประเพณีรัดเท้าเริ่มถูกต่อต้านจากชาวแมนจูหรือในช่วงราชวงศ์ชิ่งและถูกรณรงค์มาเรื่อย ๆ จนกระทั่งการล่มสลายของราชวงศ์ชิ่ง เข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อชาติตะวันตกเริ่มเข้ามาทำการค้าขายภายในประเทศจีน ทำให้ประเพณีการรัดเท้าในยุคของประธานพรรคคอมมิวนิสต์หรือเหมา เจ๋อตง ถูกยกเลิกและห้ามผู้หญิงรัดเท้าอีกต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประเพณีรดน้ำเต้ากับการกตขี้สตรีในสังคมจีน สมัยราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีรดน้ำเต้า ปัจจัยและความเปลี่ยนแปลง และผลของประเพณีรดน้ำเต้าที่มีต่อผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960-1644) ถึงราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644)

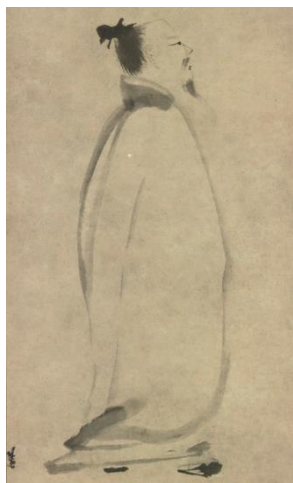
ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีรดน้ำเต้าในสมัยราชวงศ์ซ่งถึงสมัยราชวงศ์หมิง

ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่ราชวงศ์เซี่ย 2100 ปีก่อนคริสต์ศักราช - สาธารณประชาชนจีน ในปัจจุบัน และถือเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ทำให้มีประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดกันมาอย่างหลากหลายในปัจจุบัน เช่น การไหว้เจ้า เทศกาลตรุษจีน ประเพณีการแต่งงานแบบจีน และหนึ่งในวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจและได้ถูกยกเลิกไปแล้วในปัจจุบัน คือ ประเพณีการรดน้ำเต้าของสตรีในสังคมจีน

แม้ไม่สามารถรับรู้ได้ว่าต้นกำเนิดของประเพณีรดน้ำเต้าถือกำเนิดขึ้นหรือมีปัจจัยเพื่ออะไร แต่ประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ได้ถูกตั้งข้อสังเกตขึ้น เพื่อให้ขบคิดถึงที่มาของประเพณีรดน้ำเต้า จากกลอนบทหนึ่งที่ได้ประพันธ์ขึ้นโดยกวีนิรนามว่า “ใครบ้างรู้ว่ามัดเท้าเริ่มเมื่อใด แต่มั่นใจว่าเริ่มต้นมาจากชาย” (เจนจิรา กิตติสิริสมบุญ, 2557)

ประเพณีการรดน้ำเต้าสตรีในสังคมจีนไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าเริ่มต้นในราชวงศ์ใด มีเพียงภาพวาดหรือภาพถ่ายในศตวรรษที่ 19-20 มีการอ้างถึงเรื่องราวของหลี่อวี่ หรือ พระเจ้าหลี่อวี่ จักรพรรดิแห่งราชวงศ์ถังได้ในสมัยห้าราชวงศ์สิบอาณาจักรและนางเหย่าเหนียง ซึ่งเป็นนางระบำคนโปรด โดยนางเหย่าเหนียงได้รดน้ำเต้าของตนเองให้เล็กคล้ายกับพระจันทร์เสี้ยวแล้วได้ขึ้นไประบำปลายเท้า ทำให้หญิงชนชั้นสูงเห็นถึงความงดงามและความประณีตของเท้าที่ถูกรัดจึงได้ทำการรดน้ำเต้าของตนเช่นกัน จนทำให้เกิดเป็นประเพณีรดน้ำเต้า ข้อมูลบางแหล่งบอกว่าประเพณีรดน้ำเต้าเริ่มต้นจากหมู่ชนชั้นสูงที่ต้องการให้เท้าของตนดูเรียวยาวเล็กคล้ายกับดอกบัว เรียกว่า “บัวทองสามนิ้ว” ซึ่งเป็นช่วงห้าราชวงศ์สิบอาณาจักร (ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 10 เริ่มขึ้นเมื่อราชวงศ์ถังล่มสลายลงในปีค.ศ.907 และได้สิ้นสุดลงเมื่อราชวงศ์ซ่งได้ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อค.ศ. 960) บางแหล่งข้อมูลได้ให้ข้อมูลว่าประเพณีรดน้ำเต้าได้เริ่มต้นตั้งแต่ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) หรือบางแหล่งก็ได้ให้ข้อมูลว่าได้พบหลักฐานที่ได้ปรากฏในเอกสารโบราณกล่าวว่าประเพณีรดน้ำเต้ามีมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจว (1046 ปีก่อนคริสต์ศักราช – 256 ปีก่อนคริสต์ศักราช) นอกจากนี้ยังมีข้อโต้แย้งจากงานกวีของหลี่ไป เย่หนีฉือ ซึ่งเป็นนักกวีที่มีชีวิตอยู่ใน

ราชวงศ์ถัง โดยวรรณคดีหนึ่งของหนังสือหลี่ไป๋ได้กล่าวไว้ว่า “บนเกือกเห็นบาทขาว ใส่ถุงเท้าแยกนิ้วสวย” (อตุลย์ รัตนมันเกษม, 2548: 349) กลอนบทนี้อาจแสดงให้เห็นได้ว่าผู้หญิงในสมัยนั้นยังไม่มีการห่อเท้าหรือรัดเท้า

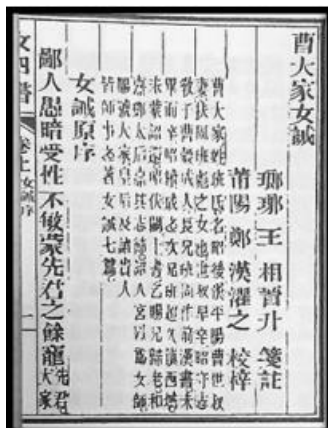
ภาพที่ 1 รูปนักกวีจีนหลี่ไป๋ เย่หนีฉือ นักกวีที่มีชื่อเสียงในยุคราชวงศ์ถัง

ที่มา https://th.wikipedia.org/wiki/หลี่_ไป๋

แม้ว่าหลักฐานการกำเนิดของประเพณีรัดเท้าในสมัยนั้นยังไม่ปรากฏแน่ชัด แต่สาเหตุคือความพึงพอใจของผู้ชายในราชสำนักที่มีความหลงใหลในเท้าที่เล็ก ทำให้เกิดเป็นค่านิยมของประชาชนในสังคมจีนและทำให้ผู้ชายในยุคนั้นหลงใหลผู้หญิงที่มีเท้าเล็กเป็นพิเศษ เนื่องจากเท้าที่ถูกรัดมีความเย้ายวนจากท่วงท่าการเดินที่สวยงาม แต่ก็ยังแฝงไปด้วยความเจ็บปวด อีกทั้งเท้าที่ถูกห่อหุ้มด้วยผ้าไหมนั้นก็ได้กลายเป็นเครื่องมือสนองตัณหาและได้ปลุกความต้องการทางเพศให้กับผู้ชายอีกด้วย (เจนจิรา กิตติสิริสมบุญ, 2557)

ข้อสังเกตของประเพณีรัดเท้าที่ปารวี ไพบูรณ์ยิ่ง (2544) ได้ยกของลินยู ทัง นักวิชาการชาวจีนไว้คือ ประเพณีรัดเท้าส่วนหนึ่งมาจากมารดา เนื่องจากผู้เป็นมารดานั้นเคยผ่านความรู้สึกที่เคยเจ็บปวดและเป็นเหยื่อจากประเพณีรัดเท้ามาก่อน รวมถึงประเพณีรัดเท้าคือประเพณีที่มีมานานผนวกกับยุคโลกาภิวัตน์ที่ต้องการให้เพศหญิงอยู่ในโอวาทของเพศชายตามแนวคิดของลัทธิขงจื้อที่ได้ฝังรากลึกไปในความคิดของประชาชนชาวจีน ตั้งแต่ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น (202 ปีก่อนคริสตกาล - ค.ศ.9-ค.ศ. 25-220)

ในช่วงแรกลัทธิขงจื้อได้มีวรรณกรรมหรือหลักคุณธรรมต่าง ๆ ที่ถูกเขียนขึ้นมาเพื่อสอนผู้หญิง เช่น การสอนลูกสาวให้เชื่อฟังพ่อแม่ การเชื่อฟังสามีและลูกชายเมื่อแต่งงานออกจากบ้าน โดยวรรณกรรมที่เด่น ๆ คือ วรรณกรรมเรื่อง “เดือนหญิง” และหลักคุณธรรมสอนหญิง “สี่คุณธรรม สามคล้อยตาม” โดยวรรณกรรมเรื่องเดือนหญิงประพันธ์ขึ้นโดยนักวิชาการสตรีนามว่า ปันเจา ซึ่งเป็นบุตรสาวของ ปันเจียว นักการเมืองและนักประวัติศาสตร์ ผู้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง “พงศาวดารราชวงศ์ฮั่น

ภาพที่ 2 ตัวอย่างหน้าหนังสือภายในหนังสือนารีจตุรประการ

ฉบับตีพิมพ์คัดลอก จากนารีจตุรประการสมัยราชวงศ์หมิง

กล่าวถึงประวัติโดยย่อของปิ่นเจา

ที่มา: กนกพร นุ่มทองและรติรัตน์ กุญแจทอง. (2559). “เดือนหญิง: วรรณกรรมสอนสตรีที่ประพันธ์ขึ้นภายใต้วัฒนธรรมขงจื้อ.” วารสารจีนศึกษา 9, 1 (เดือนมีนาคม-กันยายน): 54.

54.

ภาพที่ 3 ภาพวาดปิ่นเจา

ที่มา: กนกพร นุ่มทองและรติรัตน์ กุญแจทอง. (2559). “เดือนหญิง: วรรณกรรมสอนสตรีที่ประพันธ์ขึ้นภายใต้วัฒนธรรมขงจื้อ.” วารสารจีนศึกษา 9, 1 (เดือนมีนาคม-กันยายน): 54.

“สี่คุณธรรม สามคัล้อยตาม” ถูกแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ สี่คุณธรรมและสามคัล้อยตาม โดยหลักสามคัล้อยตามถูกพบในช่วงสมัยราชวงศ์โจว (1046 ปีก่อนคริสต์ศักราช-256 ปีก่อนคริสต์ศักราช) และในสมัยราชวงศ์ฮั่น (202 ปีก่อนคริสต์ศักราช-ค.ศ. 9-ค.ศ. 25-220) โดยหลักคุณธรรมดังกล่าวอยู่ในคัมภีร์อิ๋หลี่ ซังฝู จื่อเซี่ยจ้วน ของสำนักขงจื้อ ซึ่งถูกแบ่งเป็นสภาวะ คือ ก่อนแต่งงานเชื่อฟังพ่อแม่ แต่งงานแล้วเชื่อฟังสามี หลังสามีเสียชีวิตเชื่อฟังบุตรชาย และหลักสี่คุณธรรมปรากฏครั้งแรกในบันทึกโจวหลี่ เทียนกวน เน่ยไฉ่ ของนางก้านล่าวาสุไสที่ทำหน้าที่สอนมารยาท พิธีการและความสามารถต่าง ๆ ให้หญิงสาวในวัง ต่อมาจึงได้กลายเป็นมาตรฐานหลักที่ใช้วัดคุณสมบัติของหญิงสาว ประกอบไปด้วย

1. ต้องมีคุณธรรมดี ดำรงอยู่ในกรอบที่ควร กิริยามารยาทเพียบพร้อม
2. มีมรรยาทดี คือ พูดจาอ่อนน้อม อ่อนหวาน ซื่อสัตย์
3. รูปร่างหน้าตาสะอาด
4. การบ้านการเรือนไม่ขาด

หากหญิงสาวมีคุณสมบัติดังกล่าวครบถ้วนจะถูกมองว่า เป็นกุลสตรีที่ดั่งงาม เหมาะที่จะแต่งเป็นสะใภ้เข้าตระกูล ซึ่งการอบรมภายใต้หลักศีลธรรม สามคัล้อยตาม ทำให้ภาพลักษณ์ของผู้หญิงชาวจีนในอดีตกลายเป็น “หญิงสาวผู้เรียบร้อย อ่อนหวาน” เป็นหลักคุณธรรมที่ค่อย ๆ แทรกซึมผ่านระบบความคิดให้สตรีอยู่ภายใต้อำนาจของเพศชายโดยที่ไม่รู้สึกถึงการครอบงำ เป็นเสมือนเครื่องมือให้ประชาชนทำตามประเพณีที่เกิดจากความหลงใหลในเท้าที่เล็กกะทัดรัดโดยผ่านกรอบประเพณีการรัดเท้า

ในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960-1279) ประเพณีรัดเท้าได้กลายเป็นประเพณีที่หญิงสาวชาวจีนยึดถือและปฏิบัติตามโดยทั่วไป กล่าวคือ ประเพณีรัดเท้าได้ขยายออกไปสู่ชาวบ้านธรรมดาที่ต้องการให้ลูกสาวแต่งงานกับชนชั้นสูง และเพื่อเพิ่มความสวยงามให้กับลูกสาวของตน ทำให้ความงามที่ผู้หญิงต้องการคือเท้าที่เล็กและแหลมคล้ายพระจันทร์เสี้ยว เพื่อใช้ดึงดูดใจผู้ชายให้มากที่สุด ภาพวาดลามกในสมัยราชวงศ์ซ่งจึงเป็นภาพหญิงสาวที่เปิดเผยและเปลือยทุกอย่างยกเว้นเท้าที่ถูกลบ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและเป็นสิ่งต้องห้ามยกเว้นเพียงเจ้าแม่กวนอิม ที่สามารถเปิดเผยเท้าได้ (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2548: 349-350)

ปารวี ไพบูรณ์ยิ่ง ได้ยกตัวอย่างงานวิจัยของ S.Levy นักประวัติศาสตร์จีนโบราณที่ได้ศึกษาการกำเนิดของประเพณีรัดเท้าว่าความจริงแล้วครั้งแรกอาจเริ่มต้นในสมัยราชวงศ์ซ่ง จนกระทั่งการเข้ามาของมิชชันนารีได้มีการยกตัวอย่างทฤษฎีที่ได้กล่าวถึงประเพณีรัดเท้าว่าเป็นเรื่องของเพศรสและกามารมณ์ โดยเฉพาะในยุคที่ผู้ชายมีความหลงใหล คลั่งใคล้ในผู้หญิงที่มีเท้าเล็ก กล่าวคือ ความชื่นชอบปลายเท้าของผู้หญิงที่ห่อหุ้มด้วยผ้าและได้กลายเป็นเครื่องมือที่สนองความต้องการของผู้ชายในยุคสมัยนั้น อีกทั้งเจินจิรา กิตตีสิริสมบูรณ์ (2557) ได้กล่าวในบทความวิจัยเรื่อง รองเท้าดอกบัวทองคำ : พันธนาการและความปรารถนาที่ซ่อนเร้นของหญิงสาวไว้ว่า ทฤษฎีที่ถูกเห็นพ้องต้องกันมากที่สุดคือประเพณีรัดเท้าโดยรวมแล้วเกิดจากค่านิยมของลัทธิขงจื้อซึ่งเป็นลัทธิที่เป็นอนุรักษนิยม ที่ตีกรอบสังคมให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบที่กดทับสิทธิของผู้หญิงภายใต้อำนาจของผู้ชาย เชิดชูผู้ชายเป็นใหญ่ รวมถึงหนังสือวรรณคดีของขงจื้อที่ได้กล่าวถึงประเพณีปรัมปราไปด้วยกันทั้งหมด 5 เล่มสำคัญ ในที่นี้คือคัมภีร์จารีตพิธี ชื่อว่า “หลี่จี้” หรือ “คัมภีร์จารีตประเพณี” ที่ได้กล่าวถึงประเพณีโบราณต่าง ๆ ของจีน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลัทธิขงจื้อนั้นมีอิทธิพลต่อประชาชนชาวจีนในยุคสมัยนั้นเป็นอย่างมาก (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2537: 17-21)

กล่าวได้ว่า แม้ผู้หญิงที่ถูกรัดเท้าจะทำอะไรไม่สะดวก ไม่สามารถออกไปข้างนอกได้ แต่เมื่อสามีกลับมาบ้านก็ต้องดูแลและปฏิบัติตามคำของสามีอย่างเคร่งครัด ลัทธิขงจื้อหรือแนวคิดในระบบปิตาธิปไตยหรือแนวคิดชายเป็นใหญ่ยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศในฝั่งเอเชีย เช่น ประเทศจีน ประเทศ

อินเดีย ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งแนวคิดพิตาลีปไตย เป็นแนวคิดที่เพศหญิงจะต้องอยู่ในฐานะของผู้ตาม ในขณะที่เพศชายมีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เพศหญิงได้ปฏิบัติตาม

ภาพที่ 4 ภาพหญิงสาวที่คอยปรนนิบัติสามี

ที่มา: <https://www.arsomsiam.com/foot-binding-chanzu1/>

แม้แต่ในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644) “พระมเหสีหม่า” ผู้เป็นมเหสีองค์โปรดของ “จูหยวนจาง” ผู้เป็นปฐมจักรพรรดิยังถูกชาวบ้านนินทาและตั้งฉายาล้อเลียนว่า “ฮองเฮาเท้าโต” เนื่องจากในสมัยราชวงศ์หมิงเป็นช่วงที่ประเพณีรัดเท้าได้ขยายความนิยมไปทั่วทั้งแผ่นดิน แม้แต่โสเภณีข้างถนนยังรัดเท้าของตัวเองเพื่อใช้เท้าเล็ก ๆ นั้นเป็นเครื่องมือในการประจบประแจงผู้ชาย เป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนชาวจีนในอดีตมองว่าครอบครัวที่ไม่รัดเท้าให้ลูกสาวของตัวเองจะถูกมองว่ามีฐานะครอบครัวที่ยากจน เลี้ยงดูลูกไม่ดี (วัน วัน, ม.ป.ป.)

ประเพณีรัดเท้าจึงเปรียบเสมือนเครื่องกำหนดความสวยงามของผู้หญิงชาวจีนในยุคสมัยนั้น หากหญิงสาวบ้านไหนที่ไม่ได้ทำการรัดเท้าจะถูกมองว่าบ้านนั้นไม่มีฐานะ เป็นผู้หญิงที่ต้องทำงาน ไม่มีคนคอยรับใช้ส่วนตัว เช่น ผู้หญิงอาข่า อีกทั้งประเพณีรัดเท้ายังเป็นมาตรฐานในการหาคู่ครอง โดยแม่สื่อของฝ่ายชายในยุคนั้นจะไม่ถามถึงเรื่องหน้าตา แต่เป็นการถามในเรื่องของเท้าว่าเท้าของผู้หญิงมีขนาดเล็กมากแค่ไหน และตัดสินใจเลือกผู้หญิงจากขนาดของเท้าที่ถูกรัดหรือจากรองเท้าว่ามีลวดลายที่สวยงามและประณีตหรือไม่ และหากผู้หญิงคนไหนไม่ทำตามประเพณีนั้นอาจทำให้ไม่มีผู้ใดมาสู่ขอ ลินยู ทัง ได้ตั้งข้อสันนิษฐานในเรื่องนี้ว่า การรัดเท้าคือกบดักที่วางไว้ให้ผู้หญิงชาวจีน หากผู้หญิงคนไหนไม่ทำตามประเพณีจะเป็นการปลุกกระแสความชิงชัง

ในหมู่ผู้หญิงด้วยกันเอง เป็นการไม่ทำตามความเชื่อที่ได้ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน “หญิงใดที่มีเท้าใหญ่ตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ” และ “การมีเท้าใหญ่จะทำให้มีสามีไม่ได้” (ปารวี ไพบูรณ์ยิ่ง, 2544)

นอกจากนี้ประเพณีรัดเท้าถือเป็นประเพณีอยู่ภายใต้ระบบศักดินาและค่านิยมของชาวจีน เป็นกระแสที่เริ่มรุนแรงมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644) การคัดเลือกผู้หญิงเพื่อถวายงานในวัง นอกจากการพิจารณาจากความสวยงามของหน้าตาแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงขนาดและความงามของเท้าอีกด้วย เกรียงไกร ทองแสง (2559) ได้กล่าวว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงจีนในยุคสมัยนั้นยอมเจ็บปวด คือ

1. ความเชื่อว่าการรัดเท้าให้เล็กเหมือนตุ๊กตาจะเป็นสิ่งกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ
2. ช่วยให้ช่องคลอดของผู้หญิงกระชับขึ้น สามารถสร้างความสุขให้กับผู้ชายได้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดประเพณีรัดเท้าตั้งแต่ราชวงศ์ซ่งถึงสมัยราชวงศ์หมิง

ประเพณีรัดเท้าเป็นประเพณีที่ครอบครัวชาวจีนและผู้หญิงในสมัยนั้นให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมานาน แม้แต่เดิมประเพณีรัดเท้าจะปฏิบัติกันภายในวังเท่านั้น แต่ภายหลังประเพณีรัดเท้าได้แพร่ขยายไปสู่ประชาชนทั่วไป โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดประเพณีรัดเท้า มีดังต่อไปนี้

1. เรื่องเกี่ยวกับทางเพศที่เกิดจากการหลงใหลในเท้าเล็กของผู้หญิง กล่าวคือ การที่จักรพรรดิหลี่วี่ในราชวงศ์ถังมีความชอบและหลงใหลในเท้าของผู้หญิงที่มีขนาดเล็กกะทัดรัด และเปรียบเท้าเป็นวัตถุแห่งความรัก ทำให้นางสนมในราชสำนักรัดเท้าของตนเองให้เล็ก เพื่อให้จักรพรรดิหลี่วี่ชื่นชอบและหลงใหลในตัวเอง (นิฉา, 2545: 214-259)

2. ปัจจัยเรื่องการแต่งงาน อันเนื่องมาจากกรอบความคิดอำนาจชายเป็นใหญ่ตามแนวคิดปิตาธิปไตย เนื่องจากในอดีตสังคมจีนมีความเชื่อว่าผู้หญิงคนไหนที่ยอมให้ร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งถูกทำร้ายหรือถูกรัดไว้ ผู้หญิงคนนั้นจะเป็นคนหัวอ่อนว่านอนสอนง่าย และเป็นการยกสถานภาพทางสังคมของสามีให้สูงขึ้น จึงเหมาะกับการเป็นสะใภ้ ทำให้การรัดเท้ากลายเป็นสิ่งที่ถูกทำให้เห็นว่าผู้หญิงที่จะมาเป็นสะใภ้ที่หัวอ่อน สามารถสั่งสอนได้ง่าย ๆ

3. อิทธิพลของพุทธศิลปะที่นิยมวาดรูปพระโพธิสัตว์ภาคเจ้าแม่กวนอิมยืนบนดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม สะอาดและบริสุทธิ์ ดังนั้น “ดอกบัว” จึงถูกนำมาใช้เรียกเท้าที่ถูกรัดจนเล็กของหญิงสาว เพื่อสื่อให้เท้าที่ถูกรัดเป็นสิ่งที่ดีและมงคล เนื่องจากเท้าที่ถูกรัดมีลักษณะคล้ายกับดอกบัว แม้ว่าในความเป็นจริงเท้าของเจ้าแม่กวนอิมจะไม่ได้ถูกรัดเท้าเลยก็ตาม

4. ประเพณีรดน้ำเป็นเสมือนเครื่องกำหนดความงามของผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงจีนทุกคนขึ้นต้องการให้เท้าของตัวเองดูเล็ก เพื่ออวดเท้าของตัวเองกับผู้หญิงคนอื่น ๆ หากผู้หญิงคนไหนที่มีเท้าใหญ่โตจะอับอายจนทำให้มีปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 5 ภาพพระโพธิสัตว์ภาคเจ้าแม่กวนอิมปางนั่งประทับและยืนบนดอกบัว

ที่มา: <http://www.chinatownyaowarach.com/product/>

และ <http://www.tonghengtua.com/guanim.html>

5. ค่านิยมในสังคม

ในศตวรรษที่ 17 หลิวเสียน นักเขียนชื่อดังในยุคนั้นได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ประเพณีเป็นสิ่งที่ประพฤติ และได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ดังนี้

ก ถ้าเด็กผู้หญิงไม่ได้รับการรดน้ำ ผู้คนจะร่วมกันประณามว่าเธอไม่ใช่ผู้หญิง แต่เป็นผู้ชาย ผู้คนจะหัวเราะเธอ จะเรียกขานชื่อเธอ ทำให้พ่อแม่ของเธอเกิดความอับอาย

ข เด็กผู้หญิงนั้นเปรียบเสมือนดอกไม้และความงดงาม จึงจำเป็นที่จะต้องรดน้ำ เพื่อให้การเลี้ยงอย่างมีความงดงาม ด้วยฝักบัวที่มีความสวยงาม แล้วเธอจะเป็นบุคคลที่น่าเคารพ น่านับถือ ผู้คนก็จะชื่นชมในตัวเธอ แต่กลับกันหากเธอไม่รดน้ำให้เล็ก จะแสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ของเธอไม่ได้อบรมบ่มนิสัยเธออย่างพิถีพิถัน เวลาเธอเดินไปไหนหรือไปบ้านโน้นบ้านนี้ก็มีฝักบัวที่ดัง และผู้คนก็จะเรียกขานชื่อเธอ

ค ครอบครัวผู้ที่ไม่ปรารถนาที่จะมีสะใภ้เท้าโต โดยถือว่าเท้าที่มีขนาดใหญ่โตเป็นเท้าที่ไม่สมบูรณ์ และหากถึงวันหมั้นและเท้าของว่าที่เจ้าสาวยังไม่ถูกเปิดเผยจนถึงวันแต่งงาน สามีและแม่สามีมักจะไม่พอใจ พี่และน้องสะใภ้ก็จะหัวเราะเยาะเธอ ทำให้เธอทุกข์ระทม

ง ผู้หญิงที่เท้าโตจะเป็นคนที่ทำงานหนักและหยาบ จะไม่สามารถนั่งในวอ (เกวียนจีน) เวลาออกนอกบ้าน จะต้องเดิน ไม่สามารถสวมเสื้อผ้าสีแดงและกินอาหารดี ๆ ไม่ได้ และถ้าหากเธอปฏิเสธที่จะทำงานหนักในบ้าน จะถูกประณามว่าเป็นคนตะกละและเกียจคร้าน

จ ผู้หญิงบางกลุ่มที่ไม่ได้รัดเท้า แต่ไม่ต้องทำงานหนัก ได้ใส่เสื้อผ้าสวยงาม ได้นั่งในวอ (เกวียนจีน) ได้นั่งกินอาหารดี ๆ สามารถเรียกผู้คนที่มาเคารพนบน้อมได้จะถูกเรียกว่าคนชั้นต่ำและคนถ้อย

ฉ เด็กผู้หญิงเปรียบเสมือนทองคำและเพชรพลอยมีค่า ควรอยู่แต่ในบ้านเรือน ถ้าไม่ได้รัดเท้า เธอก็จะกลับบ้านโน้น บ้านนี้อย่างไรมารยาท ชื่อเสียงของเธอก็จะเสื่อมเสีย

ช พ่อแม่ของเด็กหญิงเป็นคนโงก จึงมักคิดเสมอว่าถ้าลูกสาวของตนมีเท้าเล็ก จะสามารถเรียกค่าสินสอดทองหมั้นได้ในราคาที่สูง

ภาพที่ 6 ภาพวอหรือเกวียนจีนในสมัยโบราณ

ที่มา : นิธนา. (2545). 1,000 ปี ประเพณีการรัดเท้า. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศรีสารา.

ดังนั้น ผู้หญิงชาวจีนในยุคนี้จึงทำตามประเพณีอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นการแสดงฐานะทางสังคมรูปแบบหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นความพยายามของชนชั้นทั่วไปหรือชนชั้นล่างที่ทำตามประเพณีเพื่อให้ได้ไปสู่สังคมชนชั้นสูงผ่านการแต่งงาน แลกกับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจึงทำให้ยอมทรมานกับการรัดเท้า ตามกรอบความคิดในสังคมชายเป็นใหญ่ของลัทธิขงจื้อ ยังรวมไปถึงเมื่อแต่งงานแล้วภรรยาต้องปรนนิบัติดูแลสามี ในยามที่ทำกัมกิจ สตรีหรือภรรยาที่ถูกรัดเท้าจะไม่สามารถถอดรองเท้าออกได้ ราวกับว่ารองเท้าดอกบัวทองคำที่รัดเท้าพวกเธออยู่คือเครื่องประดับที่ล้ำค่า คู่ควรแก่การถูกหวนแหวน

วิธีการรัดเท้า

เนื่องจากชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องของฤกษ์วันและฤกษ์เวลาที่เหมาะสมมาก ประเพณีการรัดเท้าจึงมักจะทำกันในช่วงฤดูใบไม้ร่วงและในช่วงเดือนสองที่เปรียบเสมือนวันประสูติของเจ้าแม่กวนอิม ในช่วงฤดูใบไม้ร่วงนั้นมักทำกันเพื่อความเย็นของอากาศช่วยทำให้เท้ารู้สึกขาและเพื่อบรรเทาความเจ็บปวด ก่อนวันที่จะทำการรัดเท้าจะมีการนารองเท้ามาให้เด็กสาวใส่และในวันรัดเท้าจะมีการบวงสรวงเทพเจ้าเตาไฟและบูชาเจ้าแม่เท้าเล็กด้วยเครื่องหอม ผลไม้และขนมปัง เมื่อพันคินแล้วก็จะให้เด็กสาวทานขนมเพื่อความบันเทิง (Deadly Doll, 2561)

เด็กผู้หญิงจะเริ่มถูกรัดเท้าครั้งแรกในตอนอายุได้ 4-7 ขวบ ซึ่งเป็นช่วงที่กระดูกเท้ายังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ยังมีความอ่อนตัวอยู่ แม่ของเด็กหญิงจะเชิญญาติที่เคยผ่านการรัดเท้ามาร่วมงาน ซึ่งสิ่งของที่จำเป็นสำหรับการรัดเท้ามีดังนี้ (หงส์ป่า, 2565)

1. ผ้าห่อสีขาวหรือสีน้ำเงินที่มีขนาดยาวทั้งหมด 6 ผืน แต่ละผืนยาวประมาณ 8-10 ฟุตหรือมากกว่า และต้องผ่านการเคลือบเยื่อกระดาษเพื่อให้เรียบแข็งอยู่ตัว สามารถพันรอบเท้าแล้วไม่ยับย่น
2. รองเท้าเส้นแบนจำนวน 5 คู่ รูปทรงเรียวยาวเล็กตามขนาดเท้าของเด็ก มีปลายสอบ เพื่อเย็บให้แคบลงเมื่อขนาดเท้าเล็กลงเรื่อย ๆ ตามการรัดในแต่ละช่วง
3. รองเท้าใสนอน จำนวน 2 หรือ 3 คู่ เพื่อกันผ้าที่พันไว้คลายออก
4. เข็มกับด้าย หลังจากพันเท้าห่อผ้าเสร็จก็เย็บผ้าไว้ให้แน่น จนไม่มีช่องว่างหรือรอยย่นใด ๆ
5. ผ้าฝ้าย เพื่อเวลาสวมรองเท้าให้ใช้ผ้าฝ้ายรองไว้ตรงกระดูกเท้าที่นูนออกมา เพื่อไม่ให้เสียดสีกับรองเท้าจนเป็นแผลหรือตาปลา
6. อ่างล้างเท้าและน้ำอุ่น สำหรับแช่และล้าง
7. กรรไกรขนาดเล็ก สำหรับตัดเล็บเท้าและตาปลา

ภาพที่ 7 ภาพเด็กผู้หญิงที่ถูกแม่หรือผู้มิ่ประสภการนั้ทำการรัดเท้า

ที่มา: <https://archaeogo.org/2018/10/09/chinese-foot-binding-history/>

ก่อนการรัดเท้านั้น เด็กผู้หญิงจะถูกนำไปแช่ในน้ำร้อนที่ผสมเลือดสัตว์เท้าที่หามาได้จากสมุนไพรรวม เช่น รากต้นหม่อน เมล็ดอัลมอนด์ ขางไม้หอมขาว เปลือกต้นไ้ก กายาน ซึ่งส่วนผสมในแต่ละบ้านจะถูกปิดไว้เป็นความลับเฉพาะ ด้วยเชื่อว่าสามารถจะสามารถทำให้เท้าของเด็กมีความอ่อนนุ่ม สามารถดองได้ง่าย เนื่องจากผิวหนังชั้นนอกหรือเซลล์ที่ตายแล้วหลุดออก บางพื้นที่อาจใช้เพียงน้ำร้อนผสมสมุนไพรรวมดาหรือบางที่อาจนำกระเพาะสัตว์มาผ่าเปิดออกแล้วให้เด็กเอาเท้าสอดไปในกระเพาะประมาณ 2 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะต้องตัดเล็บเท้าให้สั้นที่สุด หรือบางที่อาจถอนเล็บออกจึงจะสามารถทำการรัดเท้าได้ ซึ่งผู้ที่ทำการรัดเท้าให้เป็นญาติหรือแม่ที่มีประสบการณ์ในการรัดเท้าหรือผ่านการรัดเท้ามาแล้ว

หลังจากขั้นตอนการแช่น้ำร้อนและตัดเล็บ จะใช้ผ้าที่มีขนาดกว้าง 2 นิ้ว และมีความยาว 10 ฟุตที่ได้ผ่านการต้มในน้ำเดือดและตากจนแห้งสนิทมาเตรียมไว้มารัดเท้า โดยเริ่มจากการพันนิ้วเท้าทั้งสี่นิ้ว ตั้งแต่ นิ้วก้อยให้พันลงไปหาฝ่าเท้า หากกระดูกแข็งก็จะเริ่มหักกระดูกให้เหลือเพียงแค่นิ้วโป้งเท้าเพียงนิ้วเดียว จะต้องดันข้อเท้าและเท้าส่วนหน้าให้แนบชิดกัน ให้อยู่ในลักษณะที่ฝ่าเท้าโค้งแอ่นมากยิ่งขึ้น เท้าที่ถูกทำให้อ่อนจะถูกรัดปิดไว้ด้วยผ้า และเพื่อความแน่นหนาหรือป้องกันเด็กหญิงที่อาจแกะผ้าออกจึงต้องเย็บปิดผ้า เท้าที่ถูกรัดนั้นจะถูกเปิดออกมาล้างแผลและซับเลือดในทุก ๆ 2 วันแรกก่อนจะถูกเย็บปิดไว้เช่นเดิม

ภาพที่ 8 ภาพวิธีการในการรัดเท้า

ที่มา: <https://archaeogo.org/2018/10/09/chinese-foot-binding-history/>

หลังจากที่แม่มนได้รัดเท้าของเด็กหญิงแล้ว พวกเธอยังต้องฝึกเดินเพื่อให้เท้าสามารถรับน้ำหนักตัวของพวกเธอและยังเป็นการบังคับรูปเท้าให้อยู่ตามทรงที่ได้รัดเอาไว้ เท้าที่ถูกรัดจะต้องรอประมาณ 2 ปีเพื่อให้แผลที่เท้าแห้งและหายสนิท โดยขนาดของเท้าที่ถูกรัดจะมีขนาดที่เล็กลงเรื่อย ๆ จนเหลือประมาณ 3-4 นิ้ว แต่ไม่เกิน 5-6 นิ้ว เท้าที่ถูกรัดถูกเรียกว่า “เท้าดอกบัว” แต่ยังมีชื่อเรียกตามขนาดของเท้า ดังนี้ (Deadly Doll, 2561)

1. ขนาดของเท้าที่มีขนาดที่สวยคือ 3 นิ้ว จะเรียกว่า “เท้าดอกบัวทองคำ”
2. ขนาดของเท้าที่มีความงามไม่เกิน 4 นิ้ว จะเรียกว่า “เท้าดอกบัวเงิน” หรือ “เท้าบัวเงิน”
3. ขนาดของเท้าที่มีขนาดเกินกว่า 4 นิ้ว แต่ไม่เกิน 6 นิ้ว จะเรียกว่า “เท้าดอกบัวเหล็ก”

การดูแลรักษาเท้าดอกบัว

การดูแลเท้าที่ถูกรัดนั้นเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญและเป็นเรื่องที่ยุ่งยากพอสมควร เนื่องจากจะต้องทำความสะอาดในที่ลับตาคน นั้นยังรวมไปถึงอุปกรณ์ทุกอย่าง ได้แก่ ผ้าห่อเท้า ผ้าพันเท้าและรองเท้าดอกบัว ก็ต้องเก็บไว้ให้มิดชิดเช่นกัน เนื่องจากต้องป้องกันไม่ให้เท้าที่ถูกรัดมีกลิ่นอับและเสียรูป จึงต้องถอดและเปลี่ยนผ้าพันทุกวัน หรือสองวันครั้ง ในบางครอบครัวที่มีฐานะก็จะเปลี่ยนผ้าพันเท้า 2 ครั้งต่อวัน คือ หลังตื่นนอนตอนเช้าและก่อนนอน เหมือนวัฒนธรรมการอาบน้ำของไทย โดยน้ำที่ใช้ในการทำความสะอาดและล้างเท้าจะเป็นน้ำที่ผสมกับเครื่องหอมต่าง ๆ พร้อมกับการตรวจดูรอยแผลหรือเนื้อตายที่อาจเกิดขึ้นหลังการรัดเท้า เพราะหากเท้าที่ถูกรัดมีแผลก็อาจทำให้เท้าเกิดการติดเชื้อได้ เนื่องจากเนื้อบริเวณดังกล่าวมีความอ่อนและสามารถติดเชื้อได้ง่ายกว่าปกติ และต้องขจัดเซลล์เนื้อที่ตายแล้วออกให้หมดจน รวมไปถึงการตัดเล็บเท้าที่ต้องสั้นอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้เล็บที่ยาวไปกดผ้าเท้าและเพื่อไม่ให้เกิดรอยแผลที่มากกว่าเดิม

เมื่อล้างเท้าเสร็จแล้วจะต้องพันผ้าให้แน่นหนา เพื่อคงรูปเท้าที่โค้งงอตั้งพระจันทร์เสี้ยวเอาไว้ ในบางครั้งอาจมีการใส่เครื่องหอมไปในแต่ละทบของผ้าพันเท้าเพื่อดับกลิ่น จะต้องให้ญาติฝ่ายหญิงหรือคนคอยรับใช้ผู้หญิงคอยช่วยในบางส่วน เช่น การตัดเล็บส่วนนิ้วที่ถูกหักลงไปตรงผ้าเท้า ซึ่งการล้างและทำความสะอาดเท้าในแต่ละครั้งนั้น จะต้องปิดประตูลงกลอนให้เรียบร้อย หรือหากมีสามีอยู่ในห้อง จะต้องปิดม่านและเปลี่ยนผ้าพันเท้าบนเตียงนอน หากเปลี่ยนผ้าในตอนกลางคืนต้องห้ามจุ่มโคมหรือตะเกียง หากจุดก็ห้ามจุดสว่างมาก (Deadly Doll, 2561)

ความเปลี่ยนแปลงของประเพณีรัดเท้า

ในสมัยราชวงศ์แมนจู (ราชวงศ์ชิงค.ศ. 1644-1911) จักรพรรดิคังซี ผู้เป็นจักรพรรดิองค์ที่ 3 ของราชวงศ์แมนจูไม่ชื่นชอบประเพณีรัดเท้าของชาวจีนอื่นทำให้มีพระราชโองการยกเลิกประเพณีรัดเท้า เนื่องจากผู้หญิงแมนจูมีรูปร่างที่ใหญ่และแข็งแรงจากการทำงาน จนในสมัยของ “เยี้ยเหอ นาลา อี้หลาน” หรือ “พระนางซูสีไทเฮา” คนชั้นสูงชาวแมนจูได้ต่อต้านหนักขึ้นและมีประกาศห้าม โดยให้เหตุผลดังนี้

1. ประเพณีรัดเท้าเป็นประเพณีที่เป็นบ่อนทำลายชาติและเป็นประเพณีที่ส่งผลเสียต่อร่างกาย เนื่องจากการรัดเท้าเป็นการทำร้ายร่างกายในรูปแบบหนึ่ง ทำให้ผู้หญิงเดินและใช้ชีวิตอย่างลำบาก
2. ได้เปลี่ยนการรัดเท้าของผู้หญิงเป็นการใส่ “รองเท้าเกียะ” ที่ได้สลักลวดลายสวยงามไม่แพ้กับรองเท้าดอกบัวทองคำ แต่บางครั้งก็ยังมีกรลัทธิลอบรัดเท้าให้กับบุตรสาวของตน เพราะอยากให้ลูกมีความนุ่มนวลดังหญิงในชนชั้นสูงในวังเหมือนสมัยก่อน และเพื่อให้ผู้ชายจากตระกูลร่ำรวยพึงใจลูกสาวของตน
3. การออกกฎหมายสั่งประกาศห้ามผู้ชายแต่งงานกับหญิงชาวจีนอื่นที่มีการรัดเท้า และยังมีประกาศที่ห้ามในเรื่องของประเพณีรัดเท้า เนื่องจากการรัดเท้าคือสัญลักษณ์ของการไม่ยอมศิโรราบต่อราชวงศ์ชิง

ภาพที่ 9 จักรพรรดิคังซี จักรพรรดิองค์ที่ 3 แห่งราชวงศ์ชิง

ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/จักรพรรดิคังซี>

ภาพที่ 10 ภาพพระนางซูสีไทเฮา สตรีชาวแมนจู พระมเหสีของจักรพรรดิเสียนเฟิง

ที่มา: <https://artsandculture.google.com/entity/m01n7kz?hl=th>

ภาพที่ 11 ภาพรองเท้าเกี้ยวของผู้หญิงชาวแมนจูสวมใส่

ที่มา: <https://www.enlightenth.com/>

4. ในช่วงต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงที่ประชาชนจีนตื่นตัวกับการปฏิรูปสังคมตามรูปแบบแนวคิดตะวันตก จึงเริ่มมีเสียงเรียกร้องให้มีการยกเลิกประเพณีรัดเท้าอย่างจริงจัง เป็นผลพวงจากการโค่นล้มราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1636-1912) ในเหตุการณ์ปฏิวัติซินไฮ่และขบวนการวัฒนธรรมใหม่ 4 พฤษภาคม ซึ่งประเพณีโบราณอย่างประเพณีรัดเท้าได้ถูกสังคมตะวันตกวิพากษ์วิจารณ์

5. การเข้ามาของมิชชันนารีชาวตะวันตกที่ได้โน้มน้าวและเปลี่ยนแปลงความคิดของชาวจีน ในเรื่องของสุขภาพร่างกาย ซึ่งรวมไปถึงการโน้มน้าวให้ยกเลิกประเพณีรัดเท้านั่นเอง

ในประวัติศาสตร์จีนมีนักธรรมชาติวิทยาและต่อต้านประเพณีการรัดเท้า รวมถึงพยายามเรียกร้องให้ผู้ชายจีน แสดงบทบาทหลักค้ำสังคมจีนให้ยกเลิกประเพณีรัดเท้า คือ อาร์ชิวาลด์ ลิตเติล (Archibald Little) หรือ มาตามลีเตอ ชื่อเดิมของเธอคือ อลิเซีย เอลเลน เนเว บิลวิก (Alicia Ellen Neve Bewicke) โดยมาตามลีเตอ เกิดในปีค.ศ. 1845 ที่หมู่เกาะมาเดรา ประเทศโปรตุเกส ซึ่งเธอได้เดินทางไปประเทศจีนครั้งแรกในฐานะ ภรรยาของนักธุรกิจชาวอังกฤษ มาตามลีเตอเป็นนักเขียนชื่อดังและได้เขียนหนังสือหลายเล่มที่เกี่ยวกับ ประเทศจีน เช่น ประเทศที่สามชุดคลุมสีน้ำเงิน การแต่งงานในเมืองจีน มาตามลีเตอได้ก่อตั้งองค์การการ ต่อต้านการรัดเท้าของจีน (Tien Zu Hui; Natural Foot Society) ในค.ศ. 1898 เนื่องจากได้เห็นถึงความ เจ็บปวดและอันตรายจากการรัดเท้าของผู้หญิงชาวจีน เธอยังเคยกล่าวอีกว่า

“ไม่เพียงผู้หญิงมีจำนวนถึงครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด พวกเธอยังทำหน้าที่เลี้ยงดูผู้คนอีกครึ่งหนึ่ง ในฐานะมารดา คนเหล่านี้ต้องใช้ชีวิตอยู่กับมารดาผู้ให้กำเนิดซึ่งร่างกายไม่สมบูรณ์ ไม่มีความรู้ ไม่ได้ รับประทานอาหาร และเจ็บป่วยออก ๆ แอด ๆ ตลอดเวลา การเลี้ยงดูบุตรอย่างด้อยคุณภาพเช่นนี้ หมักหมมมาเนิ่นนาน” (หงส์ป่า, 2565)

ด้วยเหตุนี้ มาตามลีเตอจึงใช้ความพยายามและสนับสนุน ผลักดันผู้หญิงชาวจีนให้เลิกพฤติกรรมการ รัดเท้า โดยการอุทิศแรงกายแรงใจและทรัพย์สินสมบัติจำนวนมาก เพื่อรณรงค์ให้หญิงชาวจีนเลิกคุ้นชินกับการรัด เท้า เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์เธอได้กล่าวว่า

“ถ้าคุณจำความรู้สึกครั้งแรกที่เหยียบลงไปใต้น้ำอันเย็นเยียบเมื่อคุณยังเป็นเด็กได้ คุณก็จะเข้าใจความ มุ่งมั่นอดทนของฉันเมื่อฉันเดินทางลงใต้เพื่อต่อต้านการรัดเท้าในจีน” (หงส์ป่า, 2565)

มาตามลีเตอได้จัดการบรรยายและชุมนุมต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้และอธิบายถึงผลเสียของประเพณีรัด เท้าตามชนบทและหัวเมืองต่าง ๆ เช่น อุซาง กวางตุ้ง ฮ่องกง ซึ่งผลจากการเรียกร้องของเธอทำให้ผู้หญิงบาง คนยอมถอดผ้าที่รัดเท้าของเธอออกและเข้าร่วมการเคลื่อนไหวเพื่อการไม่รัดเท้า และในฐานะผู้ริเริ่ม ขบวนการต่อต้านการรัดเท้า มาตามลีเตอได้ถูกยกย่องให้เป็นเหมือนพระโพธิสัตว์ภาคกวนอิม ด้วยถ้อยคำสวดดี จากผู้ว่าผู้ใจว่า “คนจีนเคยมีเจ้าแม่กวนอิมเพียงองค์เดียว แต่ตอนนี้มีถึงสององค์ เธอคือเจ้าแม่กวนอิมคนที่ สอง” (หงส์ป่า, 2565)

ภาพที่ 12 ภาพของอาร์ชิวาลด์ ลิตเติล (Archibald Little) หรือ มาตามลิ้เตอ

ที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Alicia_Little

สตรีจีนคนแรกที่ได้ออกมาเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคทางเพศคือ “ซิวจิ้น” ซึ่งเธอคือเหยื่อที่เคยผ่านประเพณีรัดเท้า ซิวจิ้นเกิดที่มณฑลฝูเจี้ยนในปี 1875 และเติบโตที่หมู่บ้านซานยิน ในมณฑลเจ้อเจียง เมื่อเธอเติบโตอยู่ในวัยออกเรือนจึงได้ถูกจับคลุมถุงชน เธอได้ฝึกกฎประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเนิ่นนาน เช่น ผู้หญิงที่แต่งงานและถูกรัดเท้าแล้วห้ามออกจากเรือนหรือห้ามทำงานนอกบ้าน รวมถึงการละทิ้งกรอบความคิดเรื่องเพศที่ผู้หญิงถูกตีค่าว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ในช่วงนั้นชีวิตคู่ของเธอก็ไม่ได้ราบรื่นอย่างที่พ่อแม่ของเธอหวังไว้มาก เธอได้หนีไปประเทศญี่ปุ่นเพื่อศึกษาต่อ แต่ไม่นานเธอก็ได้กลับมาที่ประเทศจีนในช่วงรัฐบาลชิง ซึ่งเธอรู้สึกเกลียดชังรัฐบาลชิงที่บริหารประเทศอำแย่ ทำให้เธอเริ่มสนใจการเมืองและสนใจแนวคิดตะวันตก เรื่องสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น

ซิวจิ้นได้จัดทำวารสารผู้หญิงขึ้นภายใต้ชื่อ “วารสารสตรีรายเดือน” ที่ว่าด้วยเรื่องการรณรงค์ต่อต้านด้านประเพณีโบราณที่กดขี่เพศหญิง หนึ่งในหัวข้อที่เธอได้หยิบยกขึ้นมาคือประเพณีรัดเท้า ซึ่งเธอเคยผ่านความเจ็บปวดและทรมานจากการรัดเท้า และการถูกบังคับให้แต่งงานตามความต้องการของบิดามารดา รวมถึงการไม่ได้รับการศึกษาอย่างที่ควรได้รับ ดังนั้นเธอจึงต้องการให้ผู้หญิงชาวจีนลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่ออิสรภาพของตัวเอง และออกจากกรงขังที่มีพ่อแม่และสามีเป็นผู้คุมขังพวกเธอทั้งหลายสักที

ในวันที่ 6 กรกฎาคม ค.ศ. 1907 เพื่อนนักปฏิวัติของซิวจิ้นถูกรัฐบาลชิงจับและถูกนำไปทรมานเพื่อให้บอกความลับ เมื่อรัฐบาลชิงรู้ว่าซิวจิ้นและนักปฏิวัติคนอื่น ๆ จะร่วมกันประท้วงในไม่ช้า ทำให้ซิวจิ้นถูกจับและทรมานเพื่อบอกความลับเพิ่ม แต่ซิวจิ้นปฏิเสธ จึงได้นำตัวของเธอไปประหารชีวิตด้วยการตัวศีรษะ (Victory Tale, 2565)

เธอได้กลายเป็นวีรสตรีคนสำคัญอีกคนหนึ่งของจีน จากการต่อสู้เพื่อสิทธิและความเสมอภาคของผู้หญิง และจากความต้องการล้มล้างประเพณีเก่า ๆ ที่ได้สร้างความเจ็บปวดทรมานและได้สร้างบาดแผลให้เธออย่างประเพณีรัดเท้า รวมถึงต้องการออกจากกรอบความคิดเดิม ๆ อย่างกรอบความคิดชายเป็นใหญ่ในจีน ซึ่งเธอได้แสดงให้เห็นแล้วว่า แม้เป็นผู้หญิงแต่เธอก็สามารถเรียนและทำอะไรหลายอย่างได้แบบที่ผู้ชายได้ทำ

ภาพที่ 13 รูปปั้นอนุสรณ์รำลึกถึงคุณความดีของชีวจิน

ที่มา: <https://victorytale.com/th/qiu-jin/>

ผลของประเพณีรัดเท้าที่มีต่อผู้หญิงจีน

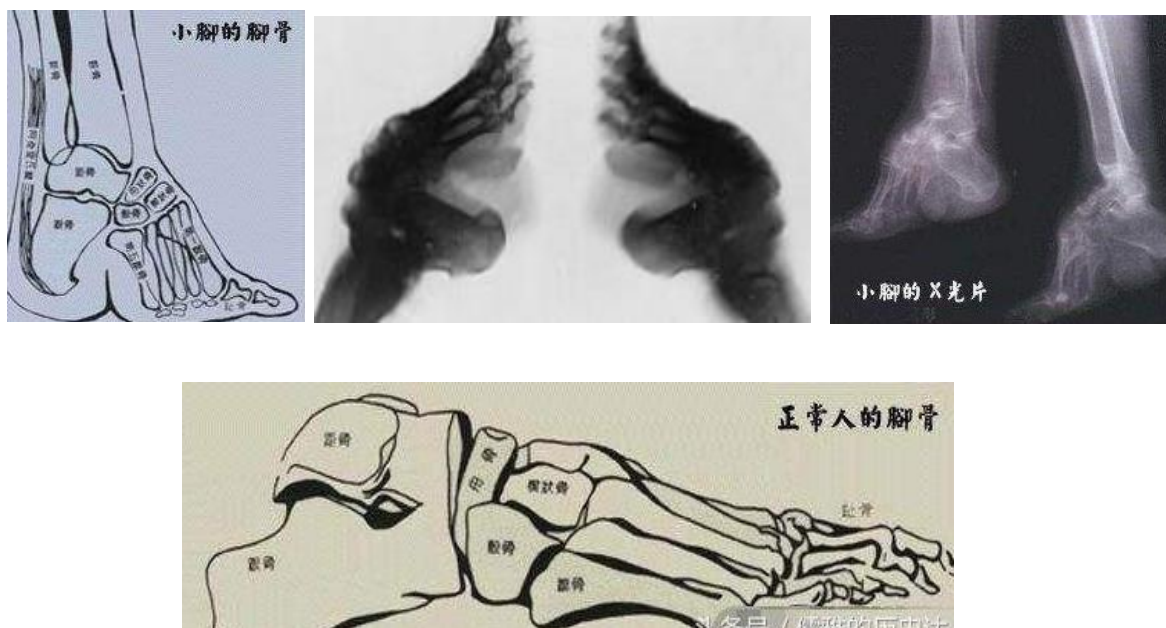
ประเพณีรัดเท้าได้สร้างบาดแผลให้กับผู้หญิงชาวจีนที่ต้องผ่านการรัดเท้า ไม่ว่าจะเป็นการรัดเท้าจากความยินยอมของตัวเองหรือจากการบังคับของพ่อแม่ผ่านค่านิยมการแต่งงาน แต่ไม่ว่าเหตุผลของการรัดเท้าจะเกิดขึ้นจากเหตุผลไหน ประเพณีรัดเท้าก็ได้สร้างบาดแผลและได้ทิ้งความเจ็บปวดทรมานทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจให้เห็น โดยปารวี ไพบูรณ์ยิ่ง (2544) ได้สัมภาษณ์ผู้หญิงที่เมืองลี่เจียง ในมณฑลยูนนาน ซึ่งเป็นเหยื่อของประเพณีการรัดเท้าโดยปารวีได้เรียกแทนตัวผู้หญิงคนนั้นว่า “อามา”

อามาได้เล่าว่าเมื่อเธออายุได้เพียง 7 ขวบ เธอได้ขัดขืนการทำตามประเพณีจนทำให้ถูกแม่บุญธรรมทุบตี ความฝันและเสียงหัวเราะของเธอได้หายไป การรัดเท้าทำให้เธอต้องเจ็บปวดและทรมาน ต้องขาดอิสรภาพเพียงเพราะครอบครัวชาวจีนในสมัยก่อนนิยมให้สาวมีเท้าที่เล็ก เพื่อให้หาที่เจ้าบ่าวในอนาคตของเธอได้เลือก เธอไปเป็นภรรยา อามาได้กล่าวอีกว่า “เธออาจเป็นผู้หญิงรุ่นสุดท้ายที่ถูกพันธนาการด้วยประเพณีการรัดเท้าอันน่าประหลาดนี้” (ปารวี ไพบูรณ์ยิ่ง, 2544)

เห็นได้ว่าประเพณีรัดเท้าได้สร้างความทุกข์ทรมานเป็นอย่างมากต่อผู้หญิงชาวจีนที่ต้องผ่านการรัดเท้า โดยไม่ได้เต็มใจ แม้ในอดีตการรัดเท้าจะมีความสำคัญต่อผู้หญิงจีนมากเพียงใด แต่เมื่อเวลาผ่านไปผลกระทบของการรัดเท้าก็ได้แสดงให้เห็นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ผลกระทบทางด้านร่างกาย

ผลกระทบที่เด่นชัดจากประเพณีรัดเท้าคือ กระดูกเท้าที่ผิดรูปจากการรัดเท้าตั้งแต่เด็ก เนื่องจากกระดูกส่วนเท้ายังมีความอ่อนอยู่ โดยเท้าที่ถูกรัดนั้นจะถูกหักให้ได้รูปแบบเท้าที่ต้องการ นั่นคือรูปดอกบัว ซึ่งจะถูกรัดอย่างแน่นหนาด้วยผ้าฝ้ายหรือผ้าไหม ซึ่งสร้างความทรมานและความเจ็บปวดเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังต้องเปลี่ยนผ้าทุก ๆ วัน เพื่อไม่ให้เหม็นอับ โดยใช้น้ำที่ผสมเครื่องหอมพร้อมกับตรวจดูรอยแผลหรือเนื้องาย ต้องตัดเล็บให้สั้นทุกเพื่อไม่ให้เล็บที่ยาวไปเกี่ยวเนื้อส่วนอื่นของเท้าที่อาจทำให้เกิดแผลเพิ่มเติมได้ เพราะเล็บเท้า นั้นจะถูกหักไปตรงฝ่าเท้า อีกทั้งยังต้องฝึกเดินเพื่อให้เท้าที่ถูกรัดชินกับน้ำหนักของตนเอง โดยการเดินบนทางเดินธรรมดาทั่วไป แต่ในบางครอบครัวให้เด็กหญิงฝึกเดินกับก้อนหินหรือก้อนกรวดเพื่อให้เท้าชินโดยเร็วที่สุด

ภาพที่ 14 ภาพของกระดูกเท้าที่ถูกรัดให้เล็กตามประเพณีการรัดเท้า

ที่มา: <https://board.postjung.com/1267745>

ภาพที่ 15 ภาพของหญิงสาวที่ถูกรัดเท้า

ที่มา: <https://board.postjung.com/1267745>

ผลกระทบทางด้านจิตใจ

ประเพณีรัดเท้าถูกมองว่าเป็นประเพณีที่กักขังอิสรภาพของผู้หญิง เป็นการจำกัดความเคลื่อนไหวให้ผู้หญิงต้องอยู่ที่บ้าน และยังได้กลายเป็นแพชชั่นของผู้ชายที่คลั่งใคล้ในเท้าที่เรียวยาวเล็ก โดยประเพณีรัดเท้าไม่ได้ส่งผลที่เกิดกับผู้หญิงเพียงเท่านั้น แต่การรัดเท้ายังส่งผลและแทรกซึมไปในหมู่ชายรักชายที่ต้องการปกปิดความต้องการอันบิิดเบี้ยวของตนเองอีกด้วย ทำให้เกิดหอนายโลมหรือซอโสเกณิชายรักร่วมเพศรัดเท้ามากพอ ๆ กับหอนางโลม แต่สิ่งที่มีความเหมือนกันนั้นก็คือ การที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างรัดเท้าเพื่อเพิ่มความหฤหรรษ์ทางเพศและเป็นการเพิ่มสีสันให้กับแขกที่เข้ามาใช้บริการในหอนางโลม

ประเพณีรัดเท้ายังแสดงให้เห็นถึงความรักแบบหญิงรักหญิงที่ได้ปรากฏขึ้นในสังคมจีนยุคนั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นการมอบความสุขระหว่างคนรับใช้และนายหญิง ภรรยาบ่อยและนางสี เนื่องจากสังคมจีนในสมัยนั้นผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน ทำให้การมอบความสุขแก่ภรรยาไม่ทั่วถึง ดังนั้น การมีความสุขกับเพศเดียวกัน จึงเป็นการปลดปล่อยความใคร่ดับความรุ่มร้อนในกามารมณ์ โดยเครื่องมือที่ได้ใช้ในการแสวงหาความสุขระหว่างความรักหญิงรักหญิงนั้นคือ “ปลายเท้าอันแหลมเล็กคล้ายดอกบัวทองคำ” เป็นการสร้างความกระสันให้กับผู้หญิงแทนอวัยวะเพศชาย (ปารวี ไพบุรณ์ยั้ง, 2544)

อาจกล่าวได้ว่า ประเพณีรัดเท้าได้กลายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความสุขทางเพศทั้งของผู้หญิงและผู้ชายที่ได้คลั่งใคล้ในเท้าเล็ก แม้ในตอนแรกการรัดเท้าจะสร้างความทรมานทางด้านร่างกายแต่ในภายหลังการรัดเท้ากลับกลายเป็นสิ่งที่หญิงชายต้องการและเต็มใจที่จะรัดเท้าของตนเองเพื่อให้เพศตรงข้ามหรือเพศเดียวกันพอใจในตอนที่ทำภารกิจนั่นเอง

ประเพณีรดน้ำเป็นประเพณีที่มีอยู่ในสังคมจีนมานานับพันปีตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังใต้ (ค.ศ.618-907) จนถึงสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1636-1912) โดยประเพณีรดน้ำได้สร้างค่านิยมด้านความสวยงามให้กับประชาชนชาวจีนทั้งชายและหญิงในสมัยนั้น เนื่องจากกรอบความคิดเรื่องอำนาจชายเป็นใหญ่ของลัทธิขงจื้อที่ได้ถูกกุศโลบายต่าง ๆ พร้อมกับได้เขียนวรรณกรรมและหลักคุณธรรมเพื่อตีกรอบกตัญญูภริยาให้ผู้อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย และจุดประสงค์ของประเพณีรดน้ำคือเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของผู้ชายที่มีความหลงใหลและชื่นชอบเท่าที่เล็งกะทัดรัดของผู้หญิง ร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ปัจจัยเรื่องการแต่งงานที่มีกรอบความคิดชายเป็นใหญ่ของสังคมจีนในอดีต บวกกับความเชื่อและอิทธิพลของพุทธศิลปะของเจ้าแม่กวนอิมยี่นบนดอกบัว จึงทำให้มีความเชื่อว่าดอกบัวคือสิ่งที่บริสุทธิ์ หากรดน้ำของลูกสาวตนให้เล็กคล้ายดอกบัวจะเป็นสิ่งมงคลและจะนำพาส่งดี ๆ เข้ามาในชีวิตของลูกสาวตน แม้ว่าผลกระทบของการรดน้ำจะทำให้กระดูกเท้าของลูกสาวตนพิการในอนาคตก็ตามแต่

จากการศึกษาประเพณีรดน้ำ พบว่าการรดน้ำที่คนส่วนใหญ่เข้าใจคือเป็นประเพณีที่สร้างความเจ็บปวดทางด้านร่างกายและจิตใจในผู้ที่ถูกรัดหรือกลายเป็นเหยื่อของประเพณี และบางส่วนยังเข้าใจว่าประเพณีรดน้ำเป็นประเพณีที่กดขี่ผู้หญิงในสังคมจีน เนื่องจากสังคมแบบปิตาธิปไตยหรือกรอบความคิดชายเป็นใหญ่ตามแนวความคิดของขงจื้อที่อยู่คู่กับสังคมจีนมาช้านาน แต่ข้อเท็จจริงของประเพณีรดน้ำนอกจากความเข้าใจข้างต้นคือ การที่ผู้หญิงชาวจีนในสมัยนั้นมีค่านิยมในเรื่องการแต่งงาน เนื่องจากสังคมจีนในสมัยนั้นเลือกคู่ครองจากขนาดของเท้า ยิ่งเท้ามีขนาดเล็กมากเท่าไรก็ยิ่งมีโอกาสแต่งงานมากกว่าผู้หญิงที่เท้าใหญ่ นั้นหมายความว่า หากผู้หญิงคนไหนเท้าใหญ่จะไม่มีโอกาสในการแต่งงานเลย อีกทั้งในสมัยนั้นการที่ผู้หญิงบ้านไหนที่ยังเป็นโสดอยู่จะทำให้พ่อแม่อับอาย โดยประเพณีรดน้ำนั้นแม้จุดเริ่มต้นจะมาจากผู้ชาย แต่ผู้ที่เป็นผู้สมรู้ร่วมคิดให้ประเพณีการรดน้ำยังมีอยู่และปฏิบัติสืบทอดกันมาคือ ผู้หญิงนั่นเอง โดยใช้ประเพณีการรดน้ำเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจให้ตนเองภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ แม้ว่าจะต้องแลกความเจ็บปวดทางด้านร่างกายจากการที่เท้าผิดรูปและพิการ หรือแม้กระทั่งด้านจิตใจที่ต้องโดนกักขังอิสรภาพในวัยเด็กก็ตาม

บรรณานุกรม

สื่อสิ่งพิมพ์

- กนกพร นุ่มทองและรติรัตน์ กุญแจทอง. (2559). “เดือนหญิง: วรรณกรรมสอนสตรีที่ประพันธ์ขึ้นภายใต้ วัฒนธรรมขงจื้อ.” วารสารจีนศึกษา 9, 1 (เดือนมีนาคม-กันยายน).
- เกวียนไกร ทองเส็ง. (2559). “ร่างกายภายใต้การบงการ” การเปลี่ยนแปลงความหมาย “ความงาม” ของสตรี ไทย-จีนตามวิถีสมัยใหม่.” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 5, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 239-248.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2538). ชุดอารยธรรมตะวันออก บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค ๔-๕. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เจนจิรา กิตติสิริสมบูรณ์. (2557). “รองเท้าดอกบัวทองคำ : พันธนาการและความปรารถนาที่ซ่อนเร้นของ หญิงสาว.” ปริญาตรี สาขาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิณา. (2545). 1,000 ปี ประเพณีกามรัญจวน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศรีสารา.
- ปารวี ไพบูรณ์ยิ่ง. (2544). ย้อนรอยปริศนา...รองเท้าดอกบัวทองคำ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สำนักพิมพ์เสมสิกขาลัย, ผู้แปล. (2552). แพ้ชั้น (เจ็บ) อันตรายจากการไล่ตามแพ้ชั้น. นครนายก: สำนักพิมพ์เสมสิกขาลัย.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม.(2548). เรื่องเพศ ในวัฒนธรรมจีน 4000 ปี. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

สื่อออนไลน์

- ธนพร สมบูรณ์สิทธิ์. (2565). ความงามที่แลงมาด้วยความเจ็บปวด...ย้อนรอยประเพณีการรัดเท้าของสตรี จีนยุคโบราณ. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.vogue.co.th/lifestyle/article/foot-binding-chinese-culture>
- ฉันทา วิน. (2565). ประเพณีการรัดเท้า : ประเพณีแห่งความเจ็บปวด. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2566. เข้าถึง

ได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_19060

พีหญิง. (2561). **สี่คุณธรรม สามคล้ายตาม : คุณสมบัติพื้นฐานของสุดยอดหญิงจีนยุคโบราณ**. เข้าถึงเมื่อ

21 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.dek-d.com/writer/50407/>

วันวัน, ผู้แปล. (ม.ป.ป.). **รัดเท้า: ประเพณีที่โหดร้ายต่อผู้หญิงจีนในประวัติศาสตร์**. เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม

2566. เข้าถึงได้จาก <https://board.postjung.com/1267745>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2564). **จักรพรรดิคังซี**. เข้าถึงเมื่อ 28 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/จักรพรรดิคังซี>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2553). **การรัดเท้า**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566. เข้าถึงได้จาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/การรัดเท้า>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2559). **Alicia Little**. เข้าถึงเมื่อ 28 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก

https://en.wikipedia.org/wiki/Alicia_Little

ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. (2559). **ประวัติศาสตร์มักง่าย: 'เท้า' กับ 'เพชรส' มีความสัมพันธ์กันอย่างไร**.

เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.gqthailand.com/views/article/lotus-feet-history>

หงส์ป่า. (2565). **การมัดเท้าของสตรีจีน: ความงามหรือพันธนาการ (ตอนที่ 1)**. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม

2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.arsomsiam.com/foot-binding-chanzu1/>

หงส์ป่า. (2565). **การมัดเท้าของสตรีจีน: ความงามหรือพันธนาการ (ตอนที่ 2)**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม

2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.arsomsiam.com/foot-binding-chanzu2/>

ห้วงทอง เอ เอ เยวราช. (2563). **เท้าดอกบัวทองคำ ความงามตามความเชื่อของสาวจีน**. เข้าถึงเมื่อ 20

มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.aagold-th.com/article/724/>

Chinatalks. (2565). **สามคล้ายตาม สี่คุณธรรม**. เข้าถึงเมื่อ 21 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก

<http://www.chinatalks.co/ภูมิปัญญาจีน/สามค้อยตาม-สี่คุณธรรม-三从,四德%E3%80%82/>

Deadly Doll. (2561). **แพชั่นเจ็บ! #1 การรัดเท้าสาวจีนโบราณ**. เข้าถึงเมื่อ 20 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://archaeogo.org/2018/10/09/chinese-foot-binding-history/>

Grand tour China. (ม.ป.ป.). **ประวัติศาสตร์จีน**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566. เข้าถึงได้จาก <https://grandtourchina.com/บทความ/ประวัติศาสตร์จีน/>

Pornphanh. (2555). **ที่มาดอกบัว ประเพณีรัดเท้าของสาวจีนโบราณ**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566. เข้าถึงได้จาก <https://teen.mthai.com/variety/49551.html>

ReliveTimes. (2564). **“การรัดเท้า” ค่านิยมสาวจีนโบราณ ประเพณีแห่งความเจ็บปวด ที่สุดแสนจะทรมาน**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.blockdit.com/posts/6059c68c5e56c90474d577b1>

Sanskrit. (ม.ป.ป.). **บัวทองต้อง 3 นิ้ว**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.sanskritbook.com/เท้าบัวทอง3นิ้ว/>

Victory Tale. (2565). **“การรัดเท้า” ประเพณีอันสุดแสนเจ็บปวดของผู้หญิงจีนโบราณ**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://victorytale.com/th/foot-binding-china/>

Victory Tale. (2565). **“ชีวจิน” วีรสตรีผู้เสียสละและกล้าหาญแห่งแผ่นดินจีน**. เข้าถึงเมื่อ 28 มีนาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://victorytale.com/th/qiu-jin/>

ประวัติผู้จัดทำ

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวอภิขญา นากสุก	
วัน/เดือน/ปีเกิด	31 พฤษภาคม 2544	
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 405 หมู่ที่ 2 ตำบลหนองทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 81000	
ประวัติการศึกษา		
2556 – 2562	มัธยมศึกษา	โรงเรียนอำมาตย์พานิชนุกูล จังหวัดกระบี่
2562 - ปัจจุบัน	ปริญญาตรี	อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร